Vrijheid van meningsuiting

* * Zowel in als buiten de krijgsmacht wordt * in onze dagen op een merkwaardige, vaak zelfs onverantwoordelijke, wijze gesold met de vrijheid van meningsuiting. Sommigen belasteren het gezag dat hen, naar zij althans beweren, tot onmondigheid veroordeelt, en pogen onder luid misbaar de openbare mening te mobiliseren om met haar steun dat grondrecht af te dwingen. Anderen bedienen zich van dat zelfde recht op een manier die verraadt dat zij de vrijheid slechts wensen te zien in absolute zin, gebonden aan generlei beperking noch voorwaarde.
Geen wonder dan ook, dat velen zich met toenemende bezorgdheid afvragen of niet ten spoedigste paal en perk moet worden gesteld aan de activiteiten van de doodgravers van onze samenleving, die de vrijheid van meningsuiting misbruiken als spade. In het bijzonder is een dergelijke verontrusting te begrijpen van diegenen onder ons die zich van de op hen rustende geheimhoudingsplicht bij voortduring ten volle bewust zijn. Voor dezulken is het waarlijk verbijsterend dat geclassificeerde gegevens, die zelfs voor hen soms slechts ternauwernood toegankelijk zijn, klaarblijkelijk straffeloos door toedoen van andere ambtenaren kunnen worden geopenbaard. Wie het zich tot een plicht rekent de staatsgeheimen — gegevens waarvan de geheimhouding door het belang van de staat of van zijn bondgenoten wordt geboden — met de voorgeschreven zorgvuldigheid te beschermen, moet herhaaldelijk tot zijn ontzetting constateren dat over dergelijke gegevens zonder een spoor van terughoudendheid de meest onthullende verslagen en beschouwingen worden ten beste gegeven in kranten en tijdschriften, voor radio en televisie, dan wel in de vorm van door parlementsleden gestelde vragen.

De Militaire Spectator is er het blad niet naar om de staf te breken over bepaalde personen of specifieke groepen, en nog minder om bewindslieden ter verantwoording te roepen, maar zal zich ook niet mogen vergenoegen met de rol van zwijgende „spectator". Immers, de integere ambtenaar die in alle oprechtheid het landsbelang voor ogen houdt heeft niet slechts behoefte aan, doch evenzeer recht op de morele steun van een ondubbelzinnige uitspraak over de ontoelaatbaarheid — én *de facto,* én *de jure* — van een tolerante opstelling tegenover hen die de veiligheid van de staat of van zijn bondgenoten in gevaar brengen.
Het moge aan de lezer zelve worden overgelaten, zich een verantwoorde eigen mening te vormen. Daarbij zal de navolgende bloemlezing, samengesteld uit relevante bepalingen en wetsartikelen, stellig van nut kunnen zijn (cursiveringen dzz. aangebracht).

Hij die *enig gegeven,* waarvan de *geheimhouding door het belang van de staat* of *van zijn bondgenoten* wordt *geboden* (. . .) *opzettelijk* mededeelt aan of ter beschikking stelt van een tot kennismaking daarvan niet gerechtigd persoon of lichaam, wordt, indien hij weet of redelijkerwijs moet vermoeden dat het een zodanig gegeven betreft, gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste zes jaren.
Met dezelfde straf wordt gestraft hij die *enig gegeven,* dat van een verboden plaats afkomstig is en *tot de veiligheid* van de staat of van zijn bondgenoten *in betrekking* staat (. . .) *opzettelijk* mededeelt aan of ter beschikking stelt van een tot kennisneming daarvan niet gerechtigd persoon of lichaam, indien hij weet of redelijkerwijs moet vermoeden dat het een zodanig gegeven betreft. (Art. 98 Wetboek van Strafrecht)

Als *medeplichtigen* van een misdrijf worden gestraft:
1°. zij die *opzettelijk behulpzaam* zijn bij het plegen van het misdrijf;
2°. zij die *opzettelijk gelegenheid, middelen of inlichtingen* verschaffen tot het plegen van het misdrijf. (Art. 48 WvSr)

Indien een *ambtenaar* door het begaan van een strafbaar feit een *bijzonderen ambtsplicht* schendt of bij het begaan van een strafbaar feit gebruik maakt van *macht, gelegenheid of middel* hem door zijn ambt geschonken, kan de straf met een derde worden verhoogd. (Art. 44 WvSr)

Onder *ambtenaren* worden begrepen alle *personen verkozen* bij krachtens wettelijk voorschrift uitgeschreven verkiezingen (. . .). Allen die tot de *gewapende macht* behoren (. . .) worden mede als ambtenaar beschouwd. (Art. 84 WvSr)

Ontzetting van het recht om ambten of bepaalde ambten te bekleeden en bij de gewapende macht te dienen kan (. . .) worden uitgesproken bij *veroordeeling wegens eenig ambtsmisdrijf* of wegens eenig misdrijf waardoor de schuldige een *bijzonderen ambtsplicht* schond of waarbij hij gebruik maakte van *macht, gelegenheid of middel* hem door zijn ambt geschonken. (Art. 29 WvSr)

Hij die enig gegeven als bedoeld in artikel 98 hetzij *opzettelijk openbaar* maakt, hetzij zonder daartoe gerechtigd te zijn opzettelijk mededeelt aan of ter beschikking stelt van een buitenlandse mogendheid, een in het buitenland gevestigd persoon of lichaam, dan wel een zodanig persoon of lichaam, dat *gevaar* ontstaat dat het gegeven aan een buitenlandse mogendheid of aan een in het buitenland gevestigd persoon of lichaam bekend wordt, wordt, indien hij weet of redelijkerwijs moet vermoeden dat het een zodanig gegeven betreft, gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste vijftien jaren (. . .). Handelingen gepleegd *ter voorbereiding* van een misdrijf als omschreven in de voorgaande leden worden gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste zes jaren. (Art. 98a WvSr)

Hij aan wiens *schuld* te wijten is dat enig gegeven als bedoeld in artikel 98 openbaar wordt gemaakt dan wel ter beschikking komt van een tot kennisneming daarvan niet gerechtigd persoon of lichaam, wordt gestraft met gevangenisstraf of hechtenis van ten hoogste één jaar. (Art 98b WvSr)

Met gevangenisstraf van ten hoogste zes jaren wordt gestraft:
1° hij die *opzettelijk* enig gegeven als bedoeld in artikel 98, zonder daartoe gerechtigd te zijn, onder zich neemt of houdt;
2° hij die enige handeling verricht, ondernomen met het *oogmerk* om, zonder daartoe gerechtigd te zijn, de beschikking te krijgen over enig gegeven als bedoeld in artikel 98; (. . .). (Art. 98c WvSr)

Bij *veroordeeling* wegens een der in de artikelen 93-103 omschreven misdrijven, kan *ontzetting* van de in artikel 28 no. 1-3 vermelde rechten worden uitgesproken. (Art. 106 WvSr, 2e lid)

1° het bekleeden van ambten of van bepaalde ambten;
2° het dienen bij de gewapende macht;
3° het kiezen en de verkiesbaarheid bij krachtens wettelijk voorschrift uitgeschreven verkiezingen;
(. . .) (Art. 28 WvSr)

Hij die *enig geheim,* waarvan hij weet of redelijkerwijs moet vermoeden, dat hij uit hoofde van ambt, beroep of wettelijk voorschrift, dan wel van vroeger ambt of beroep *verplicht is het te bewaren, opzettelijk schendt,* wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste een jaar of geldboete van ten hoogste zes duizend gulden. (Art. 272 WvSr)

Gegevens die niet ter kennis van onbevoegden mogen komen, documenten waarin deze gegevens zijn vastgelegd en materieel waaraan deze gegevens kunnen worden ontleend, worden *geclassificeerd,*
(. . .) ZEER GEHEIM, indien kennisneming der gegevens door onbevoegden *zeer ernstige schade* aan de *veiligheid of het belang van de staat of van zijn bondgenoten* kan veroorzaken;
GEHEIM, indien (. . .) *ernstige schade* (. . .);
CONFIDENTIEEL, indien (. . .) *nadeel* (. . .);
DIENSTGEHEIM, indien (. . .) hoewel geen nadeel (. . .) kunnende veroorzaken, (. . .) *ongewenst* moet worden geacht. (Art. 6 Classificatievoorschrift voor de KL en de KLu, VS 2-1111).

Geclassificeerde gegevens mogen slechts worden doorgegeven aan tot kennisneming daarvan bevoegden. (Art. 12 Class.voorschr.)

Geclassificeerde gegevens mogen slechts ter kennis van niet-ambtelijke instellingen, bedrijven of personen worden gebracht indien en voor zover zulks naar het oordeel van de Commandant/het Hoofd van Dienst *noodzakelijk* is en nadat vanwege hem is vastgesteld, dat *voldoende waarborgen* aanwezig zijn dat deze gegevens overeenkomstig het gestelde in dit voorschrift zullen worden *beveiligd.* (Art. 29 Class.voorschr.)

1. *Compromittering* van geclassificeerde gegevens heeft plaatsgevonden indien onbevoegden kennis hebben genomen of in de gelegenheid zijn geweest kennis te nemen van geclassificeerde gegevens en daardoor de *geheimhouding* van die gegevens zodanig is geschaad, dat deze *niet langer als gewaarborgd* kan worden beschouwd.
2. Op een ieder rust de *meldingsplicht* t.a.v.:
a. *feitelijke compromittering* (veiligheidsfunctionaris TERSTOND inlichten);
b. *vermoedens* dat compromittering heeft plaatsgevonden ((. . .) TERSTOND (. . .));
c. andere *inbreuken* op de veiligheidsmaatregelen welke *aanleiding* tot compromittering kunnen geven.
3. In geval van compromittering dient:
a. *terstond een onderzoek* (. . .) te worden ingesteld (. . .);
b. de *schade* te worden *beperkt* en *herhaling* te worden *voorkomen.* (Art. 30 Class.voorschr.)

De militair is *verplicht tot geheimhouding* van hetgeen hem in zijn functie als zodanig is ter kennis gekomen, voor zover die verplichting uit de aard der zaak volgt of hem uitdrukkelijk is opgelegd. (Art. 83 RMAKL)

Ongetwijfeld zou vorenstaande opsomming nog kunnen worden uitgebreid met een beschouwing over de jurisprudentie. Ook zou kunnen worden ingegaan op mogelijk bestaande verschillen van inzicht over de interpretatie, bijvoorbeeld in samenhang met het Verdrag van Rome van 1950. Dat zou evenwel binnen het bestek van dit editoriaal te ver voeren: beoogd werd slechts, te adstrueren dat het recht van vrije meningsuiting stellig niet is een *recht per se,* doch integendeel een recht dat noodzakelijkerwijze aan beperkende voorwaarden moet zijn gebonden. Níét slechts gebonden aan regels van goede trouw en fatsoen, doch in de eerste plaats gebonden aan de vast omlijnde verplichtingen die het commune strafrecht aan íédere staatsburger oplegt.

Zij, wier bijzondere rechtspositie tegenover de staat nog extra beperkingen met zich brengt, zullen daartegen te minder bezwaar hebben wanneer over de gehele lijn de bescherming van staatsgeheimen niet langer wordt bedreigd door manipulaties met de vrijheid van meningsuiting.

Literatuur

E. A. M. Lamers — Het recht van vrije meningsuiting. *Mil. Recht. Tijdschr.* **65**(1972)(8).
Verklaring van de Minister (bijl. brief BLS nr 72.3188/6/E/DG, 10 juli 1972).